

บทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์กร บริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม

The Role of Community in the Process of Health Planning Performance
in Nongson Sub-District Administrative Organization of Nathom District
in Nakhon Phanom Province

ดนัย ลามคำ* | Danai Lamkham

คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพินธุบัณฑิต, ประเทศไทย;

Faculty of Political Science, Pitchayabandit College, Thailand

*Corresponding author email: namedanai@gmail.com

Abstract

This research aims to study and compare the role of community in the health planning process and to study guidelines for creating community role in the health planning process in Nongson Sub- District Administrative Organization, Nathom District, Nakhon Phanom Province. The sample group consisted of 325 heads of households residing in Nongson Sub-District, 14 representatives of village public health volunteers, 1 director of a Sub- District health promoting hospital, 17 village headmen from 14 villages, and 3 representatives of the Public Health Department and Environment of Nathom Sub-District Administrative Organization. The research tools used in this research were questionnaires and semi-structured interviews and analyzed data by calculating frequency, percentage, mean, standard deviation, independent t-test, F-test, and descriptive data analysis. The results showed that household heads' opinions on the community's role in the health planning process in the Nongson Sub-District Administrative Organization were at a high level which the different genders, ages, and education levels of the household heads had different opinions on the role of the community in the health planning process in Nongson Sub-District Administrative Organization significantly at the .05 level. As for guidelines for creating community role in the health planning process showed that a meeting forum should be held within the village to obtain guidelines for preparing a plan to solve public

Received: August 11, 2023 Revised: October 27, 2023 Accepted: October 30, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.12>

health problems, to brainstorm ideas, to propose solutions for public health problems in the village, and to allow people to express their opinions, suggestions, or various information.

Keywords: Community Roles, Health Plan, Sub-District Administrative Organization

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพ และศึกษาแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชน จำนวน 325 คน และตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 14 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน 14 หมู่บ้าน จำนวน 17 คน และตัวแทนกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลนาทม จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test (Independent sample) ค่า F-test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนมีความเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยหัวหน้าครัวเรือนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพ พบว่าควรจัดเวทีการประชุมขึ้นภายในหมู่บ้านเพื่อให้ได้แนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข ระดมความคิดเห็นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขของหมู่บ้าน และควรให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะหรือเพิ่มเติมข้อมูลต่าง ๆ

คำสำคัญ: บทบาทของชุมชน, แผนด้านสุขภาพ, องค์การบริหารส่วนตำบล

บทนำ

ประเทศไทยได้ดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) จนถึงปัจจุบันทำให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนและนำไปสู่การพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน มีเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนา คือ ประชาชนสามารถแสดงบทบาทในการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว ชุมชน สภาพแวดล้อม และสังคมโดยรวมได้อย่างยั่งยืนด้วยความตั้งใจ เต็มใจ มีจิตสำนึกที่ดี และมีศรัทธาในการพัฒนา ในทศวรรษที่ 4 ของการสาธารณสุขมูลฐาน (พ.ศ. 2552 - 2562) ประเทศไทยมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและชุมชนในการสร้างและบริหารแผนชุมชน โดยจัดทำยุทธศาสตร์และแผนที่ทางเดินของยุทธศาสตร์เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา ยึดหลักการพึ่งตนเอง และการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน เพื่อสร้างสรรค์และส่งเสริมสนับสนุนความมีสุขภาพดีถ้วนหน้าให้บรรลุผล (นิรุจน์ อุทธา, 2551)

ปัจจุบันปัญหาต่าง ๆ ในระดับหมู่บ้านมีมากมายทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และการสาธารณสุข ซึ่งประชาชนทุกคนต่างก็มีปัญหาในการแก้ไข ทั้งที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้า และปัญหาที่ต้องการแก้ไขในระยะยาว ซึ่งบ่อยครั้งที่ประชาชนเกิดความสับสนและค้นหาทิศทางไม่ได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนและของเครือข่ายสุขภาพในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้าน/ชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากที่สุดที่ชุมชนต้องค้นหาปัญหาด้วยตนเอง วางแผนด้วยตนเอง แก้ไขด้วยตนเอง และยอมรับในผลที่เกิดขึ้นโดยการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น การวางแผนพัฒนาสาธารณสุขระดับตำบลและหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของชุมชน จึงต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนตั้งแต่นั้นต้นไปจนถึงขั้นตอนดำเนินการและการประเมินผล เพราะชุมชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการวางแผนงาน/โครงการ และการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนจะทำให้แผนงานที่เกิดขึ้นมีความเป็นไปได้มากขึ้น เพราะชุมชนจะทำให้เกิดการประสานงานได้ดีที่สุด (ณัต จากกลาง, 2551)

จากการศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนในด้านการทำแผนสุขภาพของหมู่บ้าน พบว่า ที่มาของปัญหาและมูลเหตุที่ใช้ในการทำแผนมาจากการนำนโยบายมาเป็นตัวกำหนด มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัดทำแผน ในชุมชนมีการจัดทำแผนสุขภาพครอบคลุม ร้อยละ 58.6 ของพื้นที่ องค์การชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีศักยภาพด้านการจัดทำแผนอยู่ในระดับที่ต้องให้เจ้าหน้าที่ช่วยทุกขั้นตอน ทั้งนี้ การทำกิจกรรมตามแผนสุขภาพที่สามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์มากกว่าร้อยละ 80 มี 2 กิจกรรม คือ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทำแผนในด้านการร่วมทำกิจกรรมและการเสนอปัญหา และกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่าร้อยละ 75 คือ กิจกรรมการเฝ้าระวังโรคไข้เลือดออกและการต่อต้านยาเสพติด ซึ่งผู้ทำหน้าที่ประเมินผลคือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (วนิดา วิระกุล และนันทะวุฒิ ภิรมย์ไทย, 2547)

สำหรับบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม แม้จะมีผู้เข้าร่วมมากขึ้นแต่ยังอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงผู้นำชุมชนและประชาชนบางส่วนเท่านั้นที่เข้าร่วมในการจัดทำแผนด้านสุขภาพ จากสถิติการเข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนด้านสุขภาพในปีที่ผ่านมาได้กำหนดให้มีการประชุมตรงกับการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านเพื่อที่ประชาชนจะไม่ต้องเข้าประชุมบ่อยครั้ง ไม่เป็นการเสียเวลาในการประกอบอาชีพมากนัก ซึ่งประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร สืบเนื่องจากการที่มีผู้เข้าร่วมจัดทำแผนชุมชนไม่มาก ทำให้การเสนอสภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางแก้ไขปัญหา หรือแนวทางการพัฒนาด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนอยู่ในวงจำกัด ไม่ครอบคลุมทุกด้าน หากประชาชนรวมทั้งผู้นำชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนด้านสุขภาพมากขึ้น จะทำให้การจัดทำแผนด้านสุขภาพมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของคนในชุมชนได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง ตลอดจนสามารถดึงศักยภาพของชุมชนมาพัฒนาชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพ เปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพ และศึกษา

แนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพ ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และสามารถเป็นแนวทางในการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม

สมมติฐานการวิจัย

หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ซึ่งประกอบด้วยแนวคิด 6 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทการเตรียมชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน 2) บทบาทการประเมินศักยภาพของชุมชน 3) บทบาทการกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชน 4) บทบาทการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน 5) บทบาทการกำหนดแผนงาน โครงการและกิจกรรม และ 6) บทบาทการพิจารณาแผนชุมชนด้านสุขภาพ (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน, 2565)
2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลหนองชน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่

บทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน 6 ด้าน ได้แก่ บทบาทการเตรียมชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน บทบาทการประเมินศักยภาพของชุมชน บทบาทการกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชน บทบาทการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน บทบาทการกำหนดแผนงาน โครงการและกิจกรรม และบทบาทการพิจารณาแผนชุมชนด้านสุขภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วยประชากรที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 14 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 1,724 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน, 2565) ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับค่าความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชน จำนวน 325 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 14 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน 14 หมู่บ้าน จำนวน 17 คน และตัวแทนกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลนาทม จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 35 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ตอนที่ 2 บทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน 6 ด้านที่ครอบคลุมตามขอบเขตการวิจัย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ส่วนแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างประกอบด้วยข้อคำถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น (Open-ended question) เกี่ยวกับแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลนาทม 6 ด้านที่ครอบคลุมตามขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งข้อคำถามจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลนาทมที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.853 ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ โดยนัดหมายผู้ให้ข้อมูลเพื่อแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และนัดหมายวันสัมภาษณ์ จากนั้นจึงดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยคำนวณค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบตามตัวแปรที่ศึกษา โดยคำนวณค่า t-test (Independent sample) และ ค่า F-test กรณีที่พบความแตกต่างเป็นรายคู่จะใช้วิธีของเชฟเฟ (Sheffe's method) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยเปรียบเทียบค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน จากนั้นจัดลำดับความสำคัญและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการสอบถามความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชน จำนวน 325 คน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51.38) เป็นเพศหญิง โดยหัวหน้าครัวเรือนจำนวนสูงสุด 118 คน (ร้อยละ 36.31) มีอายุระหว่าง 18-25 ปี โดยจำนวนสูงสุดเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 29.54) และมีอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 45.85) ผลการศึกษามีดังนี้

1. บทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่

ในพื้นที่ตำบลหนองชน มีความเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.98$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทของชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ บทบาทการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน ($\bar{x}=4.11$) รองลงมาคือ บทบาทการพิจารณาแผนชุมชนด้านสุขภาพ ($\bar{x}=4.07$) บทบาทการกำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรม ($\bar{x}=3.99$) บทบาทการประเมินศักยภาพของชุมชน ($\bar{x}=3.98$) และบทบาทการเตรียมชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน ($\bar{x}=3.93$) ตามลำดับ ส่วนบทบาทของชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ บทบาทการกำหนดวิสัยทัศน์แนวทางและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชน ($\bar{x}=3.81$)

2. เปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่าแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชน มี 4 แนวทาง คือ 1) ควรมีการประเมินศักยภาพชุมชนของหมู่บ้านและกำหนดจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้าน 2) ควรมีการร่วมระดมความคิดเห็นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้านที่สามารถดำเนินการได้เอง 3) พิจารณาโครงการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้านที่กำลังดำเนินการว่ามีเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้านได้ทุกปัญหาหรือไม่ และต้องเพิ่มโครงการอะไรบ้าง และ 4) ควรให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะหรือเพิ่มเติมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ได้แผนชุมชนด้านสุขภาพที่สมบูรณ์

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชนมีความเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะบทบาทการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการกำหนดยุทธศาสตร์เป็นการตั้งเป้าหมายของการจัดทำแผนด้านสุขภาพไว้ล่วงหน้าอย่างมีเหตุผล และการบริหารหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนเพื่อไปสู่เป้าหมายของแผนด้านสุขภาพนั้นภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่และภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิสมร เพิ่มพูน และจักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์ (2560) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามสิบ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามสิบอยู่ในระดับมาก และผลการศึกษาข้างต้นยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นาถนภา กอบวิยะกรณ์ (2560) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหินเหล็กไฟโดยรวมอยู่ในระดับมาก

สำหรับผลการเปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนที่พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนแตกต่างกัน ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัญญาณีย์ กาฬภักดี (2557) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนบ้านไม้รูด ตำบลไม้รูด อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขของหมู่บ้าน และการกำหนดจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขของหมู่บ้าน

1.2 ควรให้ประชาชนมีบทบาทในการร่วมระดมความคิดเห็นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขของหมู่บ้านที่สามารถดำเนินการได้เอง และพิจารณาข้อจำกัดในการพัฒนาของหมู่บ้านพร้อมแนวทางในการลดข้อจำกัดนั้น ๆ

1.3 ควรให้ประชาชนมีบทบาทในการพิจารณาโครงการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขของหมู่บ้านที่กำลังดำเนินการอยู่ว่ามีเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขของหมู่บ้านได้ทุกปัญหาหรือไม่ ต้องเพิ่มโครงการอะไรบ้าง และตรวจสอบโครงการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขของหมู่บ้านว่ามีโครงการอะไรบ้างที่กำลังดำเนินการอยู่แล้ว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม

2.2 ศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม

เอกสารอ้างอิง

กัญญาณีย์ กาฬภักดี. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน บ้านไม้รูด

ตำบลไม้รูด อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท].

มหาวิทยาลัยบูรพา.

ถนัด จากลาง. (2551). การมีส่วนร่วมของผู้นำหมู่บ้านในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. วารสารสุขภาพภาคประชาชนภาคอีสาน, 22(3),

107-111.

ทองใบ สดขารี. (2549). การวิจัยธุรกิจปฏิบัติการวิจัยนอกเหนือจากตำรา. คณะบริหารธุรกิจ

และการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- นาถนภา กอบวิยะกรณ์. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ของ
องค์การบริหารส่วนตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ [วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด.
- นิรุจน์ อุทธา. (2551). ทศวรรษที่ 4 การสาธารณสุขมูลฐาน. วารสารสุขภาพภาคประชาชน
ภาคอีสาน, 23(3), 5-9.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2542). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 2). สุวีริยาสาส์น.
- พิศมร เพิ่มพูน และจักรชัย สือประเสริฐสิทธิ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามสิบ
อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 6(1),
168-211.
- วนิดา วีระกุล และนันทะวุฒิ ภิรมย์ไทย. (2547). การประเมินผลศักยภาพและความเข้มแข็ง
ของชุมชนในการบริหารจัดการระบบสุขภาพภาคประชาชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
คลังน่านวิทยา.
- วิชิต อุ๋อัน. (2548). การวิจัยธุรกิจ (พิมพ์ครั้งที่ 3). เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน. (2565). แผนด้านสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบล
หนองชน.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed). Harper & Row.